

Μακεδονικά

Τόμ. 20, Αρ. 1 (1980)

Άγνωστες ιστορικές ειδήσεις για τη Μακεδονία από τις Αμερικάνικες προξενικές εκθέσεις της Θεσσαλονίκης (1832-1840)

Γεωργία Ιωαννίδου-Μπιτσιιάδου

doi: [10.12681/makedonika.411](https://doi.org/10.12681/makedonika.411)

Copyright © 2014, Γεωργία Ιωαννίδου-Μπιτσιιάδου

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Ιωαννίδου-Μπιτσιιάδου Γ. (1980). Άγνωστες ιστορικές ειδήσεις για τη Μακεδονία από τις Αμερικάνικες προξενικές εκθέσεις της Θεσσαλονίκης (1832-1840). *Μακεδονικά*, 20(1), 343-367. <https://doi.org/10.12681/makedonika.411>

ΑΓΝΩΣΤΕΣ ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ
ΑΠΟ ΤΙΣ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΕΣ ΠΡΟΞΕΝΙΚΕΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ
ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ (1832-1840)

1. 'Ενδιαφέροντα ἀρχαιακὰ στοιχεῖα γιὰ τὴν ἱστορία τῆς Θεσσαλονίκης καὶ γενικότερα γιὰ τὴν ἱστορικὴ ἐξέλιξη τοῦ μακεδονικοῦ χώρου κατὰ τὴ χρονικὴ περίοδο 1832-1840 ἀντλοῦμε ἀπὸ τὶς ἐκθέσεις τοῦ Ἀμερικανοῦ πρὸξενου τῆς Θεσσαλονίκης W. B. Llewellyn¹. Εἶναι ἀξιοσημείωτο τὸ γεγονός ὅτι ἡ προσοχὴ τῶν Ἑλλήνων ἐρευνητῶν δὲν ἔχει στραφεῖ μέχρι σήμερα στὴ μελέτῃ τῶν ἀμερικανικῶν ἀρχείων, ποὺ ἀφοροῦν τὴ Μακεδονία στὰ μέσα τοῦ 19ου αἰῶνα καὶ περιέχουν πολὺτιμες εἰδήσεις, ἐξίσου σημαντικὲς μ' ἐκεῖνες τῶν εὐρωπαϊκῶν ἀρχείων, γιὰ τὴν πολιτικὴ, κοινωνικὴ καὶ οικονομικὴ δομὴ τοῦ μακεδονικοῦ χώρου. Εἰδικότερα οἱ νέες πληροφορίες, ποὺ προσφέρει ὁ πρῶτος Ἀμερικανὸς πρὸξενος τῆς Θεσσαλονίκης, καλύπτουν μιὰ ἰδιαίτερη σκοτεινὴ περίοδο τῆς ἱστορίας τῆς Μακεδονίας, ἡ ὁποία παρ' οὐσίᾳ ὅμως τεράστιο ἐνδιαφέρον, ἐπειδὴ οἱ σχετικὲς εἰδήσεις εἶναι ἀκόμῃ λιγοστὲς καὶ διεσπαρμένες στὰ διάφορα εὐρωπαϊκὰ καὶ ἀμερικανικὰ ἀρχεῖα. Χαρακτηριστικὰ καὶ μόνο θὰ πρέπει νὰ ἀναφέρουμε ὅτι οἱ ἐσωτερικὲς μεταρρυθμίσεις, ποὺ συντελοῦνται στὸν ὀθωμανικὸ χῶρο κατὰ τὴ δεκαετία 1830-1840², ἔχουν φυσικὰ ἀνάλογες συνέπειες καὶ στὶς συνθήκες διαβίωσης τῶν κατοίκων τῆς Μακεδονίας καθὼς καὶ στὴν οικονομικὴ καὶ κοινωνικὴ ὀργάνωση τοῦ γεωγραφικοῦ αὐτοῦ χώρου³. Πραγματικὰ εἶναι ὀρθὸ νὰ παρατηρηθεῖ ὅτι κάθε ἀξιόλογη προσπάθεια γιὰ τὴ διερεύνηση τῶν βα-

1. Department of State (DS), Microcopy No. T-414, Despatches from United States Consuls in Salonica, 1832-1840, role I, vol. 1, July 1832-November 6, 1840.

2. Βλ. σχετικὰ E. d. Engelhardt, *La Turquie et la Tanzimat ou Histoire des Reformes dans l'Empire Ottoman*, Paris 1882, σσ. 35-37, Kemal Karpat, *The Transition to a Multiparty System*, Princeton, New Jersey 1959, σ. 10 ὅπου καὶ βιβλιογραφία, Wilhelm Miller, *The Ottoman Empire and its successors 1801-1927*, London 1966, σ. 141, ὁλόκληρη τὴ μελέτῃ τοῦ Roderic Davison, *Reform in the Ottoman Empire 1856-1876*, Princeton, New Jersey 1963, Stanford J. Shaw-Ezel Kurul Shaw, *History of the Ottoman Empire and Modern Turkey*, vol. 11, *Reform Revolution and Republic*, The Rise of Modern Turkey, 1808-1975, London 1977, σσ. 59-61.

3. Κωνσταντίνου Ἀ. π. Βακαλοπούλου, *Οικονομικὴ λειτουργία τοῦ μακεδονικοῦ καὶ θρακικοῦ χώρου στὰ μέσα τοῦ 19ου αἰῶνα στὰ πλαίσια τοῦ διεθνoῦς ἐμπορίου*, Θεσσαλονίκη 1980, σσ. 28-30.

σικῶν χαρακτηριστικῶν τῆς κρίσιμης αὐτῆς δεκαετίας μὲ βάση τὸ ξένο ἀρχεῖο ὑλικό, ποὺ περιέχει πολὺτιμες ἐνδείξεις γιὰ τὸν ἀντίκτυπο τῶν ἐσωτερικῶν μεταρρυθμίσεων (Τανζιμάτων) στὴ Μακεδονία, πρέπει νὰ θεωρεῖται ἰδιαίτερα εὐπρόσδεκτη γιὰ τὴ διαφώτιση τῆς ἱστορικῆς δομῆς τοῦ μακεδονικοῦ χώρου. Ἡ ἔρευνα τῶν σημείων αὐτῶν προσέλκυσε ἰδίως τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴν προσοχὴ τῶν Εὐρωπαίων καὶ Ἀμερικανῶν προξένων τῆς Μακεδονίας, οἱ ὅποιοι ἀναφέρονται στὶς ἐκθέσεις τους ἀναλυτικὰ γιὰ τὴν κατάσταση, ποὺ ἐπικρατοῦσε τὴν ἐποχὴ ἐκείνη. Οἱ κρίσεις τους εἶναι ἀντικειμενικὲς καὶ ἀντικατοπτρίζουν τὴν ἱστορικὴ πραγματικότητα. Ἰδιαίτερα οἱ σχετικὲς παρατηρήσεις τοῦ Ἀμερικανοῦ πρόξενου τῆς Θεσσαλονίκης διαφωτίζουν ἄγνωστες πτυχὲς τῆς ἱστορικῆς ἐξέλιξης τοῦ μακεδονικοῦ χώρου καὶ εἶναι δυνατό νὰ διασταυρωθοῦν μὲ τὶς πληροφορίες τῶν Γάλλων, Ἀγγλων καὶ Αὐστριακῶν προξένων τῆς Μακεδονίας.

Θὰ πρέπει νὰ σημειωθεῖ ἀκόμη ὅτι μὲ τὴν ἐξάντληση τῶν εὐρωπαϊκῶν καὶ τῶν ἀμερικανικῶν ἀρχείων, ποὺ ἀφοροῦν τὴν ἱστορία τῆς Μακεδονίας κατὰ τὴ διάρκεια τῆς δεκαετίας 1830-1840, συμπληρώνεται τώρα ἡ γενικὴ εἰκόνα τοῦ γεωγραφικοῦ αὐτοῦ χώρου κατὰ τρόπο ἀναλυτικὸ καὶ ἐμπεριστατωμένο.

2. Οἱ Ἠνωμένες Πολιτεῖες ἀντιπροσωπεύονται διπλωματικὰ στὸ ἑλληνικὸ κράτος γιὰ πρώτη φορὰ στὰ 1838 μὲ τὸ διορισμὸ τοῦ Γεώργιου Α. Περδικάρη ὡς πρόξενου τῶν Η.Π.Α. στὴν Ἀθήνα¹. Στὴ Θεσσαλονικὴ διορίστηκε ἐπίσημα πρῶτος Ἀμερικανὸς πρόξενος ὁ W. B. Llewellyn στὶς 26 Ἰανουαρίου 1835². Ὡς τότε ἐξασκοῦσε ὁ ἴδιος χρέη προξενικοῦ πράκτορα καὶ ὑπαγόταν διοικητικὰ στὸ προξενεῖο τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ ἐκθέσεις τοῦ Llewellyn, ποὺ εἶναι γραμμένες ἀπὸ τὸν Ἰούλιο τοῦ 1832 μέχρι τὸ Νοέμβριο τοῦ 1840 ἀπευθύνονται, ὅσες εἶναι γραμμένες ὡς τὸ διορισμὸ του πρὸς τὸν Ἀμερικανὸ ἐπιτετραμμένο στὴν Κωνσταντινούπολη καὶ οἱ μεταγενέστερες πρὸς τὸν Ἀμερικανὸ ὑπουργὸ Ἐξωτερικῶν John Forsyth. Διερμηνέας τοῦ ἀμερικανικοῦ προξενείου διορίστηκε τὴν 1η Ἰανουαρίου 1832 ὁ Γρηγόριος Γεωργάνογλου καὶ ἀρχιγραμματέας ὁ Leonidas Charnaud τὴν 1η Φεβρουαρίου 1832³.

1. Δημητρίου Γ. Σερεμέτη, Πληροφορίαι περὶ Μακεδονίας ἐκ τῶν ἀμερικανικῶν ἀρχείων (Ἀναφορὰι προξένων), Θεσσαλονικὴ 1974, σσ. 6-9, γιὰ τὴν ἀπαρχὴ ἀμερικανο-ελληνικῶν διπλωματικῶν σχέσεων βλ. γενικὰ στοῦ Stephen G. Xydis, *Diplomatic Relations between the United States and Greece 1868-1878*, «Balkan Studies» 54(1964)47-62.

2. D. S. Microcopy, No. T-414, Προξενεῖο Θεσσαλονίκης πρὸς τὸν Ὑπουργὸ τῶν Ἐξωτερικῶν, ἀρ. 8, Θεσσαλονικὴ, 31 Ὀκτωβρίου 1835.

3. D. S. Microcopy, No. T-414, Προξενεῖο Θεσσαλονίκης πρὸς τὸν Ὑπουργὸ τῶν Ἐξωτερικῶν, ἀρ. 23, Θεσσαλονικὴ, 15 Μαρτίου 1837.

3. Μεγάλο ενδιαφέρον δείχνει ο Άμερικανός πρόξενος για την ανάπτυξη άπευθείας εμπορικών σχέσεων των αμερικανικών λιμανιών με τη Θεσσαλονίκη και για την προώθηση των αμερικανικών οικονομικών συμφερόντων την εποχή εκείνη στο γεωγραφικό χώρο της Μακεδονίας¹. Άξιοι λόγους στις εκθέσεις του την εμπορική σημασία της Θεσσαλονίκης, για την οποία σημείωνε ότι μετά την Κωνσταντινούπολη και τη Σμύρνη αποτελούσε το σημαντικότερο λιμάνι της Ευρωπαϊκής Τουρκίας², επισημαίνει στη συνέχεια τα οικονομικά πλεονεκτήματα, που θα προέκυπταν για το αμερικανικό εμπόριο από την είσοδο ποικίλων προϊόντων των Ήνωμένων Πολιτειών στο μακεδονικό χώρο και την προμήθεια πρώτων ύλων για τις βιομηχανικές ανάγκες των. Σ' επιστολή γραμμένη από τη Θεσσαλονίκη στις 14 Οκτωβρίου του 1835 σημειώνει τα εξής χαρακτηριστικά: «You will perceive, Sir, by the enclosed return, that the Import Trade from all quarters, except America, is progressively increasing, and I hope that the report which I shall have the honor of addressing, in the course of a few days to the Department of state may be the means of making known to the merchants of the United States that Salonica might offer them a remunerating market for colonial produce and manufactures, equal at least, if not better, than any other in the Levant, as regards prices and the general solidity of purchasers, and perhaps, you might also be pleased to aid my humble endeavours in this instance by making mention, occasionally, in your despatches to Government that the commercial interests in shipping goods to a foreign market of American Merchants would be benefitted in making a trial at Salonica as well in Imports as Exports of produce»³.

Μεγάλη απογοήτευση αισθάνεται ο Άμερικανός πρόξενος από την παρουσία των ευρωπαϊκών πλοίων στο λιμάνι της Θεσσαλονίκης, τα οποία μεταφέρουν την εποχή αυτή διάφορα βιομηχανικά και άποικιακά προϊόντα. Θλίβεται ιδιαίτερα από την παντελή άπουσία αμερικανικών πλοίων, ενώ θα μπορούσαν και εκείνα να έγκαινιάσουν στενές έπαφές με τη Θεσσαλονίκη⁴. Ή ευρωπαϊκή οικονομική διείδυση, που έντατικοποιείται στον θωμανικό

1. D. S. Microcopy, No. T-414, Προξενείο Θεσσαλονίκης προς τόν Έπιτετραμμένο τών Η.Π.Α. στην Κωνσταντινούπολη, άρ. 4, Θεσσαλονίκη, 14 Οκτωβρίου 1835, Προξενείο Θεσσαλονίκης προς τόν Ύπουργό τών Έξωτερικών, άρ. 8, Θεσσαλονίκη, 31 Οκτωβρίου 1835.

2. D. S. Microcopy, No. T-414, Προξενείο Θεσσαλονίκης προς τόν Ύπουργό τών Έξωτερικών, άρ. 22, Θεσσαλονίκη, 15 Μαρτίου 1837.

3. D. S. Microcopy, No. T-414, Προξενείο Θεσσαλονίκης προς τόν έπιτετραμμένο τών Η.Π.Α. στην Κωνσταντινούπολη, άρ. 4, Θεσσαλονίκη, 14 Οκτωβρίου 1835.

4. D. S. Microcopy, No. T-414, Προξενείο Θεσσαλονίκης προς τόν Ύπουργό τών Έξωτερικών, Θεσσαλονίκη, άρ. 8, 31 Οκτωβρίου 1835, άρ. 25, 15 Μαρτίου 1837, άρ. 38, 29 Ιανουαρίου 1838.

χώρο κυρίως μετά την υπογραφή της αγγλο-τουρκικής εμπορικής σύμβασης Balta Liman (1838)¹, είχε σά συνέπεια τη μαζική συσσώρευση αγγλικών βιομηχανικών προϊόντων στο λιμάνι της Θεσσαλονίκης². Μόλις όμως στα 1830 αναφέρεται η πρώτη αμερικανο-τουρκική εμπορική συμφωνία, που προέβλεπε την παροχή ειδικών διευκολύνσεων για την ανάπτυξη των αμερικανικών οικονομικών συμφερόντων στον οθωμανικό χώρο³. Αντίθετα, όπως είναι γνωστό, τα ευρωπαϊκά κράτη είχαν πετύχει ήδη από το πρώτο μισό του 16ου αιώνα την παροχή σημαντικών εμπορικών προνομίων και είχαν εγκαταστήσει στενές εμπορικές επαφές με την Τουρκία⁴. Σύμφωνα λοιπόν με την αμερικανο-τουρκική συνθήκη εμπορίου και ναυτιλίας στα 1830, οι Άμερικανοί έμποροι, οι όποιοι ήταν εγκατεστημένοι στα εδάφη της οθωμανικής επικράτειας, θα ήταν ελεύθεροι να χρησιμοποιούν ως εμπορομεσίτες για τις εμπορικές υποθέσεις τους πρόσωπα κάθε εθνικότητας και θρησκείας, όπως συνέβαινε και με τους εμπόρους των ευρωπαϊκών κρατών. Τα αμερικανικά εμπορικά σκάφη θα μπορούσαν να κινούνται με απόλυτη ασφάλεια και ευχέρεια σε διάφορες περιοχές της οθωμανικής αυτοκρατορίας και θα είχαν το δικαίωμα να διέρχονται μέσα από τα Στενά και να πλέουν στον Εύξεινο Πόντο⁵. Έτσι εξηγείται λοιπόν αφενός η ζωνχή επιθυμία του Llewellyn για την πραγματοποίηση άμεσων εμπορικών επαφών Ήνωμένων Πολιτειών και Θεσσαλονίκης και αφετέρου η άποστολή λεπτομερών εκθέσεων στο υπουργείο του, που αφορούσαν την εμπορική κίνηση της Θεσσαλονίκης⁶. Για την άποτελεσματικότερη ενάσκηση των προ-

1. V. J. Puryear, *International Economics and Diplomacy in the Near East. A Study of British Commercial Policy in the Levant, 1834-1853*, Stanford, California 1935, σσ. 123-125, L. Levi, *History of British Commerce and the Economic Progress of the British Nation, 1763-1870*, London 1872, σσ. 358-435, Oya Koyun, *The Advent and Consequences of Free Trade in the Ottoman Empire (19th century)*, «Etudes Balkaniques» 2(1971) 48-50, Maria Todorova, *The Establishment of British Consulates in the Bulgarian Lands and British Commercial Interests*, «Etudes Balkaniques» 4(1973) 80-81.

2. Κωνστ. Βακαλόπουλου, *Οικονομική λειτουργία του μακεδονικού και του θρακικού χώρου*, σ. 17.

3. Νίκου Ψυρούκη, *Ιστορία της αποικιοκρατίας, Το μεσορράννημα, Αθήνα 1977*, τ. 3, σ. 69.

4. Ειδικότερα για τις γαλλο-τουρκικές διομολογήσεις του 1535 βλ. τη μελέτη της Έννης Κούκου, *Αι διομολογήσεις και η γαλλική προστασία εις την Ανατολήν 1535-1789*, Αθήνα 1967, όπου και η σχετική βιβλιογραφία.

5. Γεωργίου Τ. Κόλια, *Αι Ήνωμένοι Πολιτεῖαι της Ἀμερικής εις την Μεσόγειον (1775-1830)*, Β'. Αι διαπραγματεύσεις πρὸς σύναψιν τῆς πρώτης Ἀμερικανο-τουρκικῆς συνθήκης (1830), Αθήνα 1960, σσ. 112-113.

6. D. S. Microcopy, No. T-414, Προξενείο Θεσσαλονίκης πρὸς τὸν Ὑπουργὸ τῶν Ἐξωτερικῶν, ἀρ. 13, Θεσσαλονίκη 29 Ἀπριλίου 1836. Ὁ Llewellyn στίς γενικὲς παρατηρή-

ξενικών καθηκόντων ὁ Ἀμερικανὸς πρόξενος διατηροῦσε πολὺ φιλικὲς σχέσεις μὲ τοὺς Εὐρωπαίους συναδέλφους του, καὶ ὅπως ὁ ἴδιος τονίζει, διαδραμάτιζε εἰρηνικὸ ρόλο στὶς συχνὲς διαφωνίες του¹.

4. Ἀπὸ τὸ περιεχόμενο τῶν εἰδήσεων τοῦ Llewellyn γύρω ἀπὸ τὴν ἐμπορικὴ κίνηση τῆς Θεσσαλονίκης κατὰ τὴ χρονικὴ περίοδο 1832-1840 εἶναι δυνατό νὰ ἔχουμε μιὰ πλήρη εἰκόνα γιὰ τὸ μέγεθος τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου τῆς πόλης αὐτῆς, γιὰ τὶς διακυμάνσεις τοῦ εἰσαγωγικοῦ καὶ τοῦ ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου τῆς καὶ τοὺς ἄμεσους καὶ ἔμμεσους παράγοντες ποὺ τὸ ἐπηρέαζαν, ὅπως οἱ ταραχὲς στὴν Ἀλβανία, ἡ πανώλης κατὰ τοὺς τελευταίους μῆνες τοῦ 1835 καὶ ἀρχὲς τοῦ 1836, ἡ πυρκαϊὰ τῆς πόλης στὰ 1839, ἡ πειρατικὴ δραστηριότητα τῶν ἐλληνικῶν πλοίων, οἱ διεθνεῖς οἰκονομικὲς κρίσεις, καθὼς καὶ γιὰ τὴ διακίνηση τῶν διαφόρων ἐμπορικῶν πλοίων καὶ τὸ εἶδος τῶν προϊόντων, τὰ ὁποῖα μετέφεραν².

Εἶναι γεγονός ὅτι κατὰ τὴ χρονικὴ περίοδο 1830-1834 τὸ ἐξωτερικὸ ἐμπόριο τῆς Θεσσαλονίκης ἀποτελεῖ «σκιὰ μόνο τῆς παλιᾶς εὐημερίας τῆς πόλης», ὅπως χαρακτηριστικὰ ἀναφέρει ὁ Γάλλος πρόξενος τῆς Θεσσαλονίκης Ch. Ed. Guys, ὁ ὁποῖος ἀπαριθμεῖ παρακάτω τοὺς βασικοὺς λόγους τῆς παρακμῆς του: «1) τὴ φυγὴ τῶν Ἑλλήνων μεγαλεμπόρων κατὰ τὴν ἐλληνικὴ ἐπανάσταση τοῦ 1821· 2) τὸ δημοσιονομικὸ σύστημα, ποὺ χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴ συνεχὴ αὐξηση τῶν φόρων. Ἔτσι, ἐνῶ ἄλλοτε οἱ κάτοικοι τῆς Μακεδονίας πήγαιναν στὴ Θεσσαλονίκη γιὰ νὰ προμηθευτοῦν διάφορα εἶδη προϊόντων, ποὺ τοὺς ἦταν χρήσιμα γιὰ νὰ τὰ πουλήσουν στὶς περιοχὲς τους, τώρα ἡ πραγματοποίηση τῆς ἐπιβολῆς ἔκτακτων φορολογιῶν στὰ ἐμπορεύματα κατὰ τὴν εἰσαγωγὴ καὶ ἐξαγωγὴ τους εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα νὰ προτιμοῦν οἱ ἔμποροι τὰ σύνορα τῆς Αὐστρίας, τοῦ Δουρράχιο καὶ ἄλλα μέρη, ὅπου δὲν ὑφίστανται τελωνειακοὶ φόροι· καὶ 3) τὴ σταθερὴ πτώση

σεις του ἀναφέρει: «The annexed Half Yearly Return, to 31 December last, of the arrival and departure of Foreign Vessels, at and from this port, does not include any belonging to the United States, it, however, presents a considerable increase in greek shipping, which may now, with trifling competition, be considered as exclusively in possession of the immediate carrying trade, and which, from the commercial enterprise and great economy of Greek merchants and ship owners may probably soon be extended to more distant countries. Unconnected with the subjoined Return there have arrived within the last six months, forty eight Turkish vessels from Constantinople with troops and Government stores, they return cargoes of which consisted generally of grain and construction timber for supplying the wants of that Capital in these articles».

1. D. S. Microcopy, No. T-414, Προξενεῖο Θεσσαλονίκης πρὸς τὸν Ὑπουργὸ τῶν Ἐξωτερικῶν, ἀρ. 15, Θεσσαλονίκη, 29 Ἀπριλίου 1836.

2. D. S. Microcopy, No. T-414, Προξενεῖο Θεσσαλονίκης πρὸς τὸν Ὑπουργὸ τῶν Ἐξωτερικῶν, Θεσσαλονίκη, διάφορες ἐκθέσεις τοῦ Ἀμερικανοῦ προξένου στὰ 1835, 1836, 1837, 1838, 1839 καὶ 1840.

της παραγωγής του μαλλιού, του καπνού και του βαμβακιού. Η μείωση της παραγωγής του μαλλιού είναι αρκετά σημαντική, αφού άλλοτε παράγονταν τὸ χρόνο 350.000-400.000 ὀκάδες, ἐνῶ τὴν ἐποχὴ αὐτὴ μόλις ἔφθαναν τὶς 150.000-170.000. Τὸ γεγονός αὐτὸ ὀφείλεται στὴν ἔλλειψη φροντίδας γιὰ τὴ συστηματικὴ καλλιέργειά του, πού τὴν ἔχουν ἀναλάβει τώρα ἀποκλειστικά οἱ Τοῦρκοι, καθὼς καὶ στὴ βαριὰ φορολογία (18 παράδες τὴν ὀκά καὶ ἓνα πρόσθετο 10%), ἡ ὁποία ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα νὰ μεταφέρεται καὶ νὰ πουλιέται ὁ καπνὸς σὲ ἄλλα ἐμπορικὰ κέντρα. Μόνο ἡ ἐξαγωγή τοῦ μεταξιοῦ παρουσιάζει ἰδιαίτερη ἄνοδο τὴν ἐποχὴ αὐτὴ ἐφόσον καὶ ἡ βελτίωση τῆς καλλιέργειάς του συμβάλλει στὴ δημιουργία περισσοτέρων ἐργαστηρίων ἐπεξεργασίας του στὴ Θεσσαλονίκη»¹.

Αὐτὴ εἶναι πραγματικὰ σὲ γενικὲς γραμμὲς ἡ εἰκόνα, πού παρουσιάζει τὸ ἐξαγωγικὸ ἐμπόριο τῆς Θεσσαλονίκης στὶς ἀρχὲς τῆς δεκαετίας 1830-1840. Στὸν τομέα τοῦ εἰσαγωγικοῦ ἐμπορίου, ὁ ὁποῖος ἐμφανίζεται ἰδιαίτερα ἀνεπτυγμένος, βασικότερα προϊόντα παραμένουν ὁ καφές, ἡ ζάχαρη, ἡ κανέλλα, τὸ πιπὲρι, τὸ ἄλατι, ὁ σίδηρος, τὰ ἀγγλικά βαμβακερά, τὰ ἰταλικά φέσια τοῦ Λιβόρνου, ἡ πυρίτιδα, τὰ γυαλικά σκευῆ, τὸ μαλακὸ βελούδο καὶ ἄλλα διάφορα ὑφάσματα. Στὸ εἰσαγωγικὸ ἐμπόριο τῆς Θεσσαλονίκης, ἡ Αὐστρία κάλυψε στὰ 1837 τὸ 50% τῶν ἐξαγωγῶν τοῦ καφέ καὶ ἡ Ἀγγλία τὸ 50% στὸ σίδηρο, ἓνα ἀνάλογο ποσοστὸ στὰ νήματα καὶ τὸ 80% στὰ βιομηχανικά προϊόντα. Στὸν ἐξαγωγικὸ τομέα ἡ Τουρκία ἀπορρόφησε τὸ 50% τῶν δημητριακῶν καὶ ἡ Ἀγγλία τὸ 20%. Τὸ 70% τῶν ἐξαγωγῶν τοῦ μεταξιοῦ εἰσήγαγε ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἀγγλία τὸ 55% τῶν βαμβακερῶν². Ὡς πρὸς τὴν κίνηση τῆς ναυσιπλοΐας στὸ λιμάνι τῆς Θεσσαλονίκης κατὰ τὴν περίοδο αὐτὴ συντριπτικὴ εἶναι ἡ πλειοψηφία τῶν ἐλληνικῶν πλοίων, πού χρησιμοποιοῦν τὴ Σύρα σὰν τὸ σημαντικότερο διαμετακομιστικὸ κέντρο³, καὶ ἡ ταυτόχρονη παρουσία τῶν τουρκικῶν, ἀγγλικῶν, αὐστριακῶν καὶ ὀρισμένων γαλλικῶν πλοίων. Στὸ παράρτημα τῆς ἐργασίας μου παραθέτω ὀρισμένες ἐνδιαφέρουσες ἐκθέσεις τοῦ Ἀμερικανοῦ προξένου Llewellyn, ὅπου ἐκτίθεται ἀναλυτικὰ ἡ κατάσταση τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου τῆς Θεσσαλονίκης μὲ λεπτομερεῖς ἐνδεικτικοὺς πίνακες γιὰ τὶς ἐτήσιες διακυμάνσεις του.

5. Ὅπως καὶ οἱ Εὐρωπαῖοι συνάδελφοί του⁴, ἔτσι καὶ ὁ Ἀμερικανὸς

1. Κωνσταντίνου Ἀπ. Βακαλοπούλου, Τὸ ἐμπόριο τῆς Θεσσαλονίκης 1796-1840 (Σύμφωνα μὲ ἀνέκδοτες ἐκθέσεις Εὐρωπαίων προξένων), «Μακεδονικὰ» 16 (1976) 106-107.

2. D. S. Microcopy, No. T-414, Προξενεῖο Θεσσαλονίκης πρὸς τὸν Ὑπουργὸ τῶν Ἐξωτερικῶν, ἀρ. 37, Θεσσαλονίκη, 29 Ἰανουαρίου 1838.

3. Ἀνδρέα Θεοδ. Δρακάκη, Ἱστορία τοῦ οἰκισμοῦ τῆς Ἐρμουπόλεως (Σύρας), Ἀθῆναι 1979, τ. 1 (1821-1825), 226-227.

4. Κωνστ. Βακαλοπούλου, Τὸ ἐμπόριο τῆς Θεσσαλονίκης 1796-1840, σ. 106.

πρόξενος διαπιστώνει τη στάσιμη κατάσταση, στην οποία βρισκόταν τὸ ἐξωτερικὸ ἐμπόριο τῆς Θεσσαλονίκης στὶς ἀρχές τοῦ 1830-1840. Τὸ γεγονός αὐτὸ δὲν ὀφειλόταν μόνο στὶς συγκυρίες τῆς ἐποχῆς, ἀφοῦ οἱ ἔμποροι εἶχαν τώρα τὴ δυνατότητα νὰ προμηθευτοῦν τὰ προϊόντα τους καὶ σ' ἄλλα λιμάνια τοῦ ὀθωμανικοῦ χώρου, πράγμα ποὺ δὲν συνέβαινε παλαιότερα, ἀλλὰ κυρίως στὴ δημοσιονομικὴ πολιτικὴ τῆς τουρκικῆς κυβέρνησης, ὅπως παρατηρεῖ ὁ Llewellyn, δηλαδὴ στὴ συνεχὴ ἐπιβολὴ φόρων σὲ διάφορα προϊόντα ἐκ μέρους τῶν ντόπιων Τούρκων πασάδων, στὴν ἐκμετάλλευση τῶν γεωργῶν καὶ στὶς ἀμύπολλες καταχρήσεις τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν. Ἔτσι ἀναφέρει π.χ. ὅτι τὸ μονοπώλιο τοῦ ἐμπορίου τῶν τροφίμων βρισκόταν στὰ χέρια τοῦ πασᾶ τῆς Θεσσαλονίκης, ὁ ὁποῖος ἐμπόδιζε τὴν ἐξαγωγή τους παρὰ τὴν πλούσια παραγωγὴ καὶ ἐπέβαλε αὐθαίρετα τὸ ὕψος τῆς τιμῆς τους¹. Ὁ πίνακας τῆς σ. 350 δείχνει ἀκριβῶς τὴ μέση τιμὴ τῶν σημαντικότερων ἐξαγωγικῶν προϊόντων τῆς Θεσσαλονίκης στὰ 1836 καὶ τὸ ὕψος τῶν δασμῶν, στοὺς ὁποίους ὑπόκεινταν ἀπὸ τὴν ἀγορὰ μέχρι τὴ φόρτωση.

6. Ἐνα ἄλλο ζήτημα, τὸ ὁποῖο ἀπασχόλησε τὸν Ἀμερικανὸ πρόξενο τῆς Θεσσαλονίκης, ἀλλὰ καὶ τὸ Γάλλο συνάδελφό του Ch. Ed. Guys, ἦταν ὁ συναγωνισμὸς τῶν Ἑλλήνων ἐμπόρων καὶ ἡ κυριαρχία τοῦ ἐλληνικοῦ ἐμπορικοῦ ναυτικοῦ στὸ λιμάνι τῆς Θεσσαλονίκης στὶς ἀρχές τῆς δεκαετίας 1830-1840. Οἱ Ἕλληνες ἔμποροι εἶχαν κατορθώσει νὰ προμηθεύονται τὰ προϊόντα τους στοὺς τόπους παραγωγῆς ὀλόκληρου τοῦ μακεδονικοῦ χώρου καὶ νὰ τὰ διαθέτουν ἔπειτα σὲ ἐπικερδεῖς τιμές στοὺς Εὐρωπαίους ἀνταγωνιστές τους, οἱ ὁποῖοι τὰ ἔπαιρναν ἀπὸ δεῦτερο χέρι καὶ ἔχαναν φυσικὰ ἓνα μεγάλο ποσοστὸ ἀπὸ τὰ κέρδη τους². Ἡ παρουσία τῶν ἰσχυρῶν ἐλληνικῶν καὶ ἐβραϊκῶν ἐμπορικῶν οἰκῶν τῆς Θεσσαλονίκης, ποὺ δέσποζαν στὸ μακεδονικὸ χῶρο στὰ μέσα τοῦ 19ου αἰῶνα, διευκόλυνε τοὺς ἐκπροσώπους τους νὰ παραλαμβάνουν ἐπίσης σὲ χαμηλές τιμές τὰ εὐρωπαϊκὰ προϊόντα καὶ νὰ τὰ προωθοῦν μὲ ἐμπειρία καὶ ταχὺ ρυθμὸ στὶς διάφορες ἐμποροπανηγύρεις τῆς Μακεδονίας, γεγονός, τὸ ὁποῖο ἀφαιροῦσε ἀπὸ τοὺς Εὐρωπαίους ἐμπόρους σημαντικὴ πρωτοβουλία ἀπὸ τὴ δραστηριότητά τους. Ἐβλεπαν λοιπὸν τώρα ὅτι ἦταν ἀδύνατο νὰ συναγωνιστοῦν μὲ τοὺς Ἕλληνες καὶ τοὺς Ἑβραίους συναδέλφους τους καὶ αἰσθάνονταν ἀνήμεροι ν' ἀντιδράσουν. Τὸ ἐλληνικὸ ἐμπορικὸ δαιμόνιο εἶχε κατορθώσει νὰ ὑπερκεράσει τὸν εὐρωπαϊκὸ παράγοντα καὶ ἀργότερα σὲ συνάρτηση μὲ τὶς εὐνοϊκὲς συνέπειες, ποὺ προέκυψαν ἀπὸ τὴ συνθήκη Balta-Liman (1838) καὶ τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ

1. D. S. Microcopy, No. T-414, Προξενεῖο Θεσσαλονίκης πρὸς τὸν Ὑπουργὸ τῶν Ἐξωτερικῶν, ἀρ. 18, Θεσσαλονίκη, 10 Αὐγούστου 1836.

2. D. S. Microcopy, No. T-414, Ὁ Γάλλος Πρόξενος στὴ Θεσσαλονίκη πρὸς τὸν Ἀμερικανὸ Πρόξενο στὴ Θεσσαλονίκη, Θεσσαλονίκη, ἀρ. 18, 10 Αὐγούστου 1836.

<i>Produits</i>	<i>Prix moyen</i>	<i>Total per cent</i>
laine	P. 5 l'ocque	12..1/2 %
cotton	5	
fine	200	10.. % 5.. %
ordinaire	120..	
jaune	15..	27.. 1/4 %
miel	2..	8.. 1/2 %
tabac	1..1/2	12.. 1/2 %
de		
mouton	3 l'une	40.. %
agneau	2 1/2	13.. 1/5 %
lin	1 l'ocque	19.. %
sissame	80.. le kilo	13.. 1/3 %
chanvre	1/2.. l'ocque	25.. % 11 1/2 % ¹

Douane d'entrée, Intissap 15/40... l'ocque,
Mourourié, Roussandié, Cantarié P. 10¹/₂
le Quintal, Douane de sortie 13..1/3/40... le quintal..
Douane d'entrée, de sortie .. P. 56 2/4 .. le
Ch.. de 110 ocques
Douane de sortie P. 10.. l'ocque
Douane d'entrée, de sortie P. 10 l'ocque, Bédéat,
Intissap, Miri
P. 18.. 2/4 l'ocque Douane de sortie 4 P. l'ocque
Douane d'entrée, de sortie P. 1.. 1/4 l'ocque
idem 10/40».
Douane d'entrée et de sortie 22/40.. l'ocque,
Bédéat 4/40.. l'ocque
Douane d'entrée et de sortie 16/40.. la peau,
idem idem 19/40 idem
idem idem 5 1/3/40.. l'ocque
idem idem P. 20.. le kilo
idem idem 2.. 1/3/40 l'ocque

1. D. S. Microcopy, N^o/T-414, Ὁ Γάλλος Πρόξενος Guys στη Θεσσαλονίκη, πρὸς τὸν Ἀμερικανὸ Πρόξενο στὴ Θεσσαλονίκη, Θεσσαλονίκη ἄρ. 18, 10 Αὐγούστου 1839. Οἱ λέξεις τῆς πρώτης στῆλης εἶναι δισανάνωστες καὶ συμπληρωθέντες.

Σύμφωνα με τὰ ἀμερικανικὰ ἀρχεῖα, ἡ ὁκὴ ἦταν ἰσὶ πρὸς 2 2/4 πίκουντς Ἀγγλίας. Τὸ κιντὰλ ἀντιστοιχοῦσε σχεδὸν πρὸς 124 πίκουντς Ἀγγλίας ἢ πρὸς 44 ὁκάδες. Οἱ διαμιοι φορτώσεως στὰ παραπάνω ἐμπορεύματα κυμαίνονταν ἀπὸ 5 μέχρι 40%.

Γκιουλχανέ Χάτι Σερίφ (1839) στη Μακεδονία, κυριάρχησε σ' όλοκληρο το μακεδονικό χῶρο¹.

Σημαντική ὥθηση στὴν ἀνάπτυξη τοῦ ἐσωτερικοῦ ἐμπορίου τῆς Μακεδονίας καὶ στὴν πάταξη τῶν καταχρήσεων τῶν Τούρκων πασάδων ἔδωσαν ἐπίσης οἱ πρῶτες διοικητικὲς μεταβολὲς ποὺ παρατηροῦνται τὴν ἐποχὴ αὐτὴ στὸν ὀθωμανικὸ χῶρο καὶ τὶς ὁποῖες ἐπισήμαιναν ἰδιαίτερα οἱ Εὐρωπαῖοι καὶ οἱ Ἀμερικανοὶ πρόξενοι. Οἱ διοικητικὲς αὐτὲς μεταρρυθμίσεις ἐντάσσονται, ὅπως εἶναι γνωστὸ, στὴ λήψη οὐσιαστικῶν μέτρων ἀπὸ τὴν Πύλη στὰ πλαίσια τῶν ἐσωτερικῶν μεταρρυθμίσεων τοῦ Τανζιμάτ². Σ' ἐπιστολὴ τοῦ γραμμένη στὶς 24 Αὐγούστου τοῦ 1837³ ὁ Llewellyn ἀνακοινώνει τὴν ἀφίξη τοῦ νέου διοικητῆ τῆς Θεσσαλονίκης Μουσταφᾶ πασᾶ, πρῶην διοικητῆ Ἀδριανουπόλεως, τὴν κατάργηση τῶν πολυαριθμῶν πασαλικιῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας καὶ τὴν ἐνσωμάτωσή τους σὲ πέντε μεγάλες διοικητικὲς μονάδες, τὰ «feriks»⁴, δηλαδὴ τῆς Ἀδριανουπόλεως, τοῦ Βερατίου, τοῦ Βελιγραδίου, τοῦ Μοναστηρίου καὶ τῆς Θεσσαλονίκης. Ὑποπτεύεται ἡ νέα διοίκηση τοῦ Μουσταφᾶ πασᾶ, ὁ ὁποῖος διαδέχθηκε τὸν Ἰμπραὴμ πασᾶ, συμπίπτει χρονικὰ μὲ τὴ δημιουργία τῆς νέας διοικητικῆς μονάδας «ferik» τῆς Θεσσαλονίκης. Ἡ εἰδηση αὐτὴ εἶναι πολὺ ἐνδιαφέρουσα καὶ δὲν ἀναφέρεται, ὅσο ξέρω, στὶς ἐκθέσεις τῶν Εὐρωπαίων προξένων τῆς Θεσσαλονίκης. Ὁ νέος «ferik», δηλ. ὁ Μουσταφᾶ πασᾶς, διόρισε νέο διοικητὴ τῆς πόλης τῆς Θεσσαλονίκης τὸν Ἐζέφ Μεχμέτ Ἐφένδη, τοῦ ὁποῖου τὸ διορισμὸ ἐνέκρινε καὶ ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις⁵.

Γεγονὸς εἶναι ἀκόμη ὅτι ἡ διοίκηση τοῦ Μουσταφᾶ πασᾶ ὑπῆρξε περὶ σφόδρην ἀνεκτικὴ γιὰ τοὺς ἑλληνικοὺς πληθυσμοὺς τῆς Μακεδονίας παρὰ ἐκεῖνη τοῦ προκατόχου τοῦ Ἰμπραὴμ πασᾶ, ὁ ὁποῖος, ὕστερα μάλιστα ἀπὸ διαταγὴ τῆς Πύλης τὸ Σεπτέμβριον τοῦ 1836, ἐξανάγκασε τοὺς Ἕλληνες ὑπηκόους τῆς Θεσσαλονίκης νὰ παραμείνουν στὴν πόλιν μόνον μὲ τὴν ἰδιότητα τοῦ ραγιά ἢ ἄλλως νὰ ἐγκαταλείψουν τὸ τουρκικὸ ἔδαφος⁶. Τὸ μέτρο αὐτό, τὸ ὁποῖο ἀναφέρεται γιὰ πρώτη φορὰ ἀπὸ τὸν Ἀμερικανὸ πρόξενο καὶ ἀποτελεῖ ἀποκαλυπτικὸ στοιχεῖο γιὰ τὴν ἔρευνα τῆς ἱστορίας τῆς

1. Κ. Βακαλοπούλου, Οἰκονομικὴ λειτουργία τοῦ μακεδονικοῦ καὶ τοῦ θρακικοῦ χῶρου, σ. 20.

2. R. d. Davison, Reform in the Ottoman Empire 1856-1876, σσ. 35-46.

3. D. S. Microcopy, No. T-414, Προξενεῖο Θεσσαλονίκης πρὸς τὸν Ὑπουργὸ Ἐξωτερικῶν, ἀρ. 34, Θεσσαλονίκη, 24 Αὐγούστου 1837.

4. S. Shaw - E. Shaw, History of the Ottoman Empire and Modern Turkey, τ. 2, σ. 39.

5. Ὁ.π.

6. D. S. Microcopy, No. T-414, Προξενεῖο Θεσσαλονίκης πρὸς τὸν Ὑπουργὸ τῶν Ἐξωτερικῶν, ἀρ. 20, Θεσσαλονίκη, 19 Σεπτεμβρίου 1836.

Θεσσαλονίκης στά μέσα τῆς δεκαετίας 1830-1840, φαίνεται ὅτι τρομοκράτησε τὸν ἑλληνικὸ πλῆθυσμὸ τῆς πόλης καὶ ἰδιαίτερα ἐκείνους, ποὺ ἀπολάμβαναν τὴν εὐρωπαϊκὴ προστασία καὶ ἀνῆκαν στὴν κατηγορία τῶν «μπερατλήδων» (προστατευομένων)¹. Πραγματικὰ ὁ Ἱμπραῆμ πασάς κράτησε ἰδιαίτερα ἀπειλητικὴ στάση ἀπέναντί τους. Τελικὰ 19 μόνο Ἑλληνες ἐμποροὶ, ὅσοι εἶχαν μεγάλη οἰκονομικὴ ἐπιφάνεια καὶ φυσικὰ ἀνάλογα συμφέροντα, δηλώθηκαν στὶς τουρκικὲς ἀρχὲς σὰ «φραγιάδες», ἐνῶ ἄλλοι 250 προετοιμάζονταν νὰ ἐγκαταλείψουν τὸ τουρκικὸ ἔδαφος. Ἕνας μάλιστα ἀπ' αὐτοὺς προσπάθησε νὰ δωροδοκῇ τὸν Ἀμερικανὸ πρόξενο, γιὰ νὰ τὸν διορίσει διεργμηνέα στὸ προξενεῖο του καὶ νὰ ἀποφύγει τὴν ἀπέλαση, ἀλλὰ ὁ Ἀμερικανὸς ἐκπρόσωπος ἀρνήθηκε νὰ τοῦ παράσχει τὴ διπλωματικὴ προστασία του. Ἀντίθετα οἱ Εὐρωπαῖοι πρόξενοι τῆς Θεσσαλονίκης κράτησαν διαφοροτικὴ στάση στὸ ζήτημα αὐτὸ καὶ δέχθηκαν νὰ βοηθήσουν τοὺς Ἑλληνες ὑπὸ τὴν ἀπειλητικὴν διαθέσει τοῦ πασά τῆς πόλης². Στὴ συνέχεια δημοσιεύουμε ὀρισμένα ἐγγραφα ἀπὸ τὰ ἀμερικανικὰ ἀρχεῖα διατηρώντας τὴν ὀρθογραφίαν τῶν χειρογράφων.

Ε Γ Γ Ρ Α Φ Α

1

No 18

Honorable John Forsyth

Secretary of State

Salonica-August 30 1836

Sir,

I have the honor of transmitting, herewith, the half yearly return of the arrival and departure of foreign and turkish vessels, ending the 30th June amongst-which no American shipping appears.

During the last eight months the import trade has much suffered owing to the existence of the plague in town and particularly so in the interior, where some consuming villages have become nearly depopulated. The numerous fairs, which were for-

1. Γιά τὸ θεσμὸ τῶν προστατευομένων βλ. γενικὰ στοῦ Π. Κοντογιάννη, Οἱ Προστατευόμενοι, «Ἀθηνᾶ» 29(1917)3-160, 30(1919)17-102. Πρβλ. στὸν Ἀπ. Ε. Βακαλόπουλου, Ἱστορία τῆς Μακεδονίας 1354-1833, Θεσσαλονίκη 1968, σσ. 282, 445, 542, τοῦ Ἰδίου, Ἱστορία τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ, Τουρκοκρατία 1669-1812, Ἡ οἰκονομικὴ ἀνοδος καὶ ὁ φωτισμὸς τοῦ Γένους, Θεσσαλονίκη 1973, τ. 4, σσ. 203-204, Νίκου Ψυρούκη, Τὸ Νεοελληνικὸ παροικιακὸ φαινόμενο, Ἀθήνα 1975, ἐκδόση β', σ. 54.

2. D. S. Microcopy, No. T-414, Προξενεῖο Θεσσαλονίκης πρὸς τὸν Ὑπουργὸ τῶν Ἐξωτερικῶν, ἀρ. 20, Θεσσαλονίκη, 19 Σεπτεμβρίου 1836.

merly well attended, have, in consequence, been partly abandoned; and the rest. It is at present, an overstocked market attended with forced sales. The plague, however, having nearly, if not altogether, disappeared, business may soon resume its wonted activity, and partially relieve the holders of importations from the loss to which they were otherwise exposed. The importers of manufactures must have been sacrificed to a very considerable extent in order to meet their engagements, although but few failures have occurred which may be attributed in a great measure, to the support which the Jew Merchants, who are the largest speculators, receive from each other, in case of mercantile misfortunes. The recent monopoly of coffee has created much dissatisfaction but hopes are entertained of its early discontinuance complaints also are general respecting the abuses to which commerce is subjected owing to the venality of the Turkish Agents. The French Ambassador has taken this matter into consideration and enclosed, I have the honor of transmitting copy of the report made by order of the French Consul at this place, which may prove the means for fixing a tariff upon a basis sufficiently correct for guiding future commerciale operations, as well in imports as in exports, without which no positive calculation can be made. This, Sir, leads me to place before you, the absence of American commercial enterprize, for Salonica, the markets of which consume a very considerable portion of colonial produce and other articles of a description furnished direct from the United States all of which are imported through second and third hands at a heavy additional expense. I would therefore respectfully submit for your consideration the following question, namely: «If imports from America, in American vessels, are sent to Trieste, Smyrna, Syra and Constantinople, for sale to this market would it not answer the purpose of shippers in the U.S. to forward their shipments direct to Salonica?». It is true, however, that the long credits allowed to purchasers here might offer an objection. On the other hand credits at Smyrna and Constantinople are nearly the same with this difference, that at the former cities failures are of frequent occurrence, whilst, here, they are rare, and even when they happen a large dividend is always paid seldom less than seventy five per cent. It might, therefore, with your approbation, be advisable to make a trial of a cargo from the U.S. to Salonica in order to form a «Dépôt» which might afterwards be increased or diminished according to circumstances. To carry this properly into effect it would require a commercial firm possessing sufficient capital and not having immediate want of early returns in cash or bills of exchanges, but rather to barter part of the mission against produce and then to wait for the remainder to balance the speculation. It is after nature reflection, that I venture to recommend this introduction of a direct communication, the result of which could not, I believe, be otherwise than a renewed and much more extended intercourse provided it should be conducted upon liberal terms and with that patience which a first undertaking of a similar nature always requires, to ensure success, however, it would be necessary to send only such

articles as are of a current kind, and a Vessel, of about 250 tons burthen, might load as follows;

150 Tons ordinary clean W. J. coffee.

20 do fine white Havannah Brazil, or E.G. Sugar.

3 do good purple and vislet Indigo.

1 do best gray, or dark silver, Cochineal.

4 do sound black pepper.

2 do Cloves.

10 do prime Ste Martha Wood.

30 do ordinary stoul price Goods and an assortment of colored and printed American manufactures with a rien to as certain how far they might compete in price with those from England.

A cargo of the foregoing discription could be sold here readily and probably at a profit soon after arrival at an average credit of four months and payable either in produce, cash, or Bills of Exchange in the course of six to eight months after effecting sale. Such an operation might also have the effect of throwing the exclusive imports in colonials into the hands of American merchants from the impossibility of others being able to oppose them in any shape whatever with regard to exports hence considerable activity has recently taken place in them, particularly in sheeps wool, lamb skins, silk, cotton wool, sheep skins, seeds, grain, tobacco and coarse woollens, the latter extensively consumed through out the Levant in warm and cheap clothing amongst sailors and the poorer classes of individuals. Heavy losses have however been sustained in cotton wool speculations owing to a short supply and defective quality; and the enormous advance in the price of silk cocons is also likely to leave a similar result this year; as the cost on board of fine silk, in imitation of that produced in Italy, will stand in, at least, about five dollars the pound weight. A disposition was manifested, during the wool season, to send several cargoes to Boston, but which was afterwards abandoned as the applications addressed to me, personally, to wards ascertaining the nature of duties levied on sheeps. Wool could not be satisfactory unsucred, nor can they be unsucred until Government shall have decided upon an equalized duty, as the present tariff is a complete exclusion for missions of this article hence added to which I do not possess a tariff of any kind and I am thus prevented from affording information to the many applications made to me on this subject. I therefore request that you would be pleased to furnish me with a printed scale of general duties with a rien to give the necessary information to those who are will disposed to send the produce of this country to U.S.

A late firman from Constantinople levies a double duty on silk exportations but the contemplated remonstrances from the British and French Ambassadors may perhaps, do away with this fresh exaction.

The grain crop has been abundant this year but the wants required by the turkish government may probably, impede commercial speculations although it is evident that merchants, in giving a higher price, may, in bribing the local authorities, second in executing, the large orders given to several houses here. Barley is the only article which has been unproductive and very high prices for it are consequently demanded.

I have the honor to be

Sir

Your most obedient

Very humble Servant

W. B. Llewellyn

2

Ἐπιστολὴ τοῦ Γάλλου προξένου τῆς Θεσσαλονίκης
Ch. Ed. Guys πρὸς τὸν Ἀμερικανὸ συνάδελφό του

Monsieur le Consul!

En nous communiquant la circulaire de l'ambassade relative au renouvellement du tarif français, vous nous avez honorés de votre choix pour vous fournir les renseignements que nous croirions de nature à faciliter la Commission sur l'important travail dont elle est chargée.

Flattés de cette préférence, nous allons tâcher de répondre à votre invitation en vous signalant les abus qui existent ici dans l'exploitation du Commerce de ces Contrées et nous considérons comme de la dernière urgence que la Commission, avec l'appui de Monsieur l'ambassadeur parvienne à les détruire.

Nos observations sur les Marchandises d'importation se limiteront à vous faire remarquer, Monsieur le Consul, que le Commerce des français ne se bornant pas exclusivement aux articles provenant de France, il est essentiel que dans le nouveau Tarif figure également toute espèce d'articles manufacturés et autres qui nous arrivent de l'Angleterre, de l'Italie, de l'Allemagne, de la Suisse etc., dont plusieurs n'existent pas dans l'ancien, on portent de mauvaises dénominations qui sont la source de continuelles contestations entre les Douaniers et les Importeurs. Messieurs les Commissaires sentiront comme nous cette nécessité et notre Commerce d'importation n'étant qu'un diminutif de celui de la Capitale, nous n'aurons pas à nous étendre sur un sujet qui leur sera des plus familiers.

Nous ne laisserons pas toute fois passer cette circonstance sans revenir sur l'abus que le Commerce français de cette Echelle a eu l'honneur de vous signaler, Monsieur le Consul, par sa Réquête du 17 Mai passé et que vous avez bien voulu transmettre à S.E. l'ambassadeur; il s'agit du privilège que nous garantissent les

Capitulations, savoir, qu'une Marchandise provenant des ports d'Europe ayant acquitté les Droits de Douane dans un port ottoman, n'est plus soumise à les payer de nouveau si elle est reexpédiée pour un ou plusieurs autres ports de la Turquie moyennant un acquit (Téskéré) que délivre la Douane du port d'arrivée et de ré-expédition. Ici notre Douanier se refuse à délivrer ce Téskéré pour Constantinople et lors même qu'on l'y fait consentir, il n'est tenu aucun compte de ce titre par le Douanier de la capitale qui fait payer une nouvelle Douane. Messieurs les Commissaires reconnaitront, comme nous, combien il importe au Commerce que ce privilège soit maintenu.

Un nouvel abus qui vient d'être récemment établi est celui de la ferme du café, le monopole en ayant été cédé par le gouvernement à un individu le Commerce va se trouver privé des ressources que lui offrait cet article d'une Consommation importante, le négociant qui importera cette Denrée ne pourra la vendre qu'au fermier et devra se soumettre aux conditions que lui dictera celui-ci on courra le risque de voir chômer sa Marchandise en Magasin puisqu'il n'y aura pas d'autres acheteurs, cet abus est d'un trop grave préjudice au Commerce pour que nous ne nous empressions de le signaler à Messieurs les Commissaires afin qu'ils emploient tous les moyens en leur pouvoir pour le détruire.

Le Commerce d'exportation exige plus de développement, il est essentiel d'observer que le Commerce de ces Contrées ne se fait plus comme par le passé que les propriétaires ou négociants du pays apportaient leurs produits en ville pour les y vendre aux négociants Européens. Maintenant, les négociants indigènes achètent à la source et expédient pour leur propre compte, se qui oblige les négociants Européens, pour soutenir cette concurrence à se procurer les retraits dont ils ont besoin, d'aller également les empletter sur les lieux des productions et de les expédier, pour la plus part, par les ports circonvoisins, tels que Cavalla, Tchiadjaze, Cassandre, Volo etc. Il résulte de ce mode d'opérer que le Tarif n'est plus compté pour rien et que l'on est obligé de payer les Droits qu'il plaît aux agens du fisc d'imposer sous diverses dénominations, telles que miri, bédéat, intissap etc. etc. Il en est de même pour la portion des Retraits qui entre en ville pour y être embarquée, un Droit d'octroi non moindre de 5 pour Cent est perçu à l'entrée en ville est une nouvelle Douane, dont le taux est établi arbitrairement, est encore exigée à l'embarquement; il est donc impossible de jamais établir un calcul exact sur un produit quelconque qu'il faut nécessairement acheter sur les liens des productions et qui est soumis à des Droits qui varient suivant le caprice des Gouverneurs de province auxquels revient le produit de la Douane; il s'en suit que lorsque des difficultés s'élèvent entre les négociants et les Douaniers sur la qualité du Droit exigé, ceux la ne pouvant faire valoir leurs réclamations qu'auprès de ces mêmes Gouverneurs il est de leur intérêt de protéger leurs agens et aucune justice ne peut être obtenue. Cet invénient est grave, il exige un remède efficace car un Négociant

ne peut jamais établir un calcul exact lorsqu'il veut se livrer à des achats de produits dont l'époque de l'embarquement est souvent plus ou moins éloigné se trouvant souvent arrêté dans des opérations par des prohibitions de sortie ou de nouveau Droits qui peuvent gravement compromettre ses Intérêts.

Il est d'autant plus indispensable de mettre un terme à ces abus que la majeure partie du Commerce de la Macédoine s'exploitant au moyen d'avances, souvent très fortes que les Négociants Européens font aux Cultivateurs, aux grandes propriétaires et aux collecteurs des divers produits territoriaux, il est indispensable qu'ils connaissent d'une manière positive et en temps utile, la qualité des Droits quelconques qu'ils auront à acquitter sur les Marchandises dont ils traitent l'achat et dont leurs avances favorisent la culture, avances dont le but risque constamment d'être manqué et dont les Intérêts peuvent être perdus si même le Capital n'est pas exposé, lorsque des impositions imprévues, variées, arbitraires ou des prohibitions de même nature frappées instantanément au caprice des Gouverneurs ou de leurs délégués viennent à chaque instant entraver les acheteurs en les exposant à des Domages, intérêts, à des difficultés, à des procès, à des résiliations forcées et à toutes sortes d'inconvéniens même vis-à-vis de leurs Correspondants à l'étranger.

Nous comprenons qu'il n'est pas suffisante d'indiquer le mal mais qu'il faut aussi trouver le remède: nous avons mûrement réfléchi sur ce sujet et nous ne voyons d'autre moyen pour réprimer ces abus que d'obtenir la fixation d'un Droit invariable sur chaque produit depuis l'époque de l'achat à l'origine jusqu'à celle de l'embarquement la Douane de sortie comprise. Il faudrait alors stipuler que tous les Droits qui seraient perçus dans l'intérieur devraient être déduits de celui établi moyennant des acquits que délivreraient les agents du fisc qui auraient perçu les dits Droits soit des Négociants sujets Ottomans comme des Européens, puisqu'il peut arriver que ceux ci achetant de seconde main, il est important qu'ils ne soient pas soumis à payer une seconde fois des Droits déjà payés par d'autres et dont la Marchandise serait, par conséquent, surchargée.

Cette mesure nous paraît la seule efficace pour couper le mal dans sa racine, toute autre ne serait qu'illusoire pour ces Contrées puisqu'en établissant un Tarif pour les Droits à payer à l'embarquement, il en résulterait que l'on y perdrait au lieu d'y gagner attendu que l'on serait soumis à tous les Droits qu'il plairait aux autorités Turques d'établir jusqu'à l'entrée en ville, plus à la sortie, les Droits fixés par le Tarif qui seraient une perte réelle pour tous ceux de produits de ces Contrées et ce sont le plus grand nombre, qui s'embarquent sur les Echelles foraines où jusqu'à présent ils n'étaient soumis à aucune Douane de sortie tous les Droits ayant du être acquittés dans les villes de l'intérieur ou résidents les Agents du fisc.

Pour mieux fixer Messieurs les Commissaires nous leur soumettons le Tableau ci joint qui établit le prix moyen des principaux produits de ces Contrées

et la qualité des Droits auxquels ils sont assujettis, bien qu'ils soient énormes pour quelques uns, ce ne serait pas la le plus grave inconvénient s'il l'on était certain que ces Droits fussent invariables, le Négociant ferait son calcul avant d'entreprendre une opération et se livrerait ou non à des achats suivant la convenance qu'il y trouverait; c'est l'incertitude dans laquelle il se trouve constamment qui lui est préjudiciable et c'est à la destruction de ce vice capital qui doivent tendre tous les efforts de Messieurs les Commissaires.

Nous n'abandonnerons pas ce sujet sans démontrer de quel préjudice est pour notre Commerce, le Monopole des Comestibles qu'exerce ici le Pacha, sous prétexte qu'il doit fournir aux besoins de la Capitale, il en prohibe la sortie, ne permet aux Cultivateurs de ne vendre qu'à lui au prix qu'il trouve à propos de fixer et comme dans les bonnes années l'abondance est telle qu'elle surpasse les besoins de la consommation et la quantité à fournir au Gouvernement, il en résulte que le Pacha, seul possesseur, en soutenant des prix que ne peuvent souvent payer les Négociants, entrave cette branche d'exportation source de prospérité pour les cultivateurs qui seraient très satisfaits des prix que payeraient les exporteurs mais auxquels ils ne peuvent vendre par suite de la prohibition arbitraire établie.

Nous réclamons encore, Monsieur le Consul, contre la Douane de Belgrade qui au mépris des acquits de payement qui accompagnent les Marchandises expédiées par terre pour l'Autriche et qui constatent que la Douane a été payée ici, exige de nouveaux Droits à la sortie contrairement aux traités qui nous garantissent le payement d'un Droit de Douane.

Nous croyons, Monsieur le Consul, avoir signalé les principaux abus qui entravent et nuisent au Commerce français dans ces Contrées, il nous reste à désirer que Mes... les Commissaires s'en pénètrent comme nous et que leurs efforts, pour les détruire soient couronnés d'un plein succès.

Nous avons l'honneur etc. ...

Salonique le 10...Août 1836..

signés/J.J. Goy et Al Aubanel

true Copy

Monsieur Ch. Ed., Guys

W. B. Llewellyn

Consul de France

à Salonique

*U. S. Consulate
Salonica, January 29th 1838*

No 37

*Honorable John Forsyth
Secretary of State*

Sir,

I have the honor of transmitting herewith, a yearly return of commerce during 1837, made out in round numbers, and as more nearly approaching to that required by the 12th article of general instructions to consuls in this respect. All Consuls, with the exception of myself, render only yearly returns, when they mutually assist each other; and as the instructions to Consuls, for furnishing half yearly returns to the Department of States, refer exclusively to American Vessels, I beg leave to submit for your consideration the expediency of my conforming in future, to this general rule of giving yearly returns of general trade and half yearly, when it might apply only to the commercial intercourse of the United States.

The enclosed Return, in its present, and perhaps improved, form shows no improvement in Imports and little, if any in Exports; but Trade in general, although considerably diminished is daily becoming gradually more solid, as an opportunity has been afforded, by the recent deplorable commercial crisis, of ascertaining the solidity of our dealers, many of whom, previously, had a factitious credit and in undertaking speculations which their actual means, in case of loss, did not warrant and could not cover.

The total absence of American vessels is certainly a subject of regret to me and to all Salonica, the Merchants of which would hail, with pleasure, a direct intercourse between two countries both of which might, in all probability, receive a remunerating result in reciprocal commercial operations and to introduce which it would only require a small commencement on the part of American Merchants in sending an assorted cargo for sale and in receiving for payment produce of Macedonia.

With the greatest consideration and respect,

I have the honor to be

Sir,

*Your most obedient
very humble servant*

W. B. Llewellyn

Consular Return - Continued Importations in 1837. Description of Goods and then returns Value in Dollars

Whence	Dye Woods	Coffee	Cochineal	Twist	Silk Stuffs	Tins	Irons	Mani- factures	Brazil- hides	Pepper	Soap	Sugars	Indigo	Sun- dries	Total of Imports
England		5,000		60,000		5,000	11,000	215,000				13,000	5,000	1,000	315,000
Austria		45,000		23,000		1,000		14,000	15,000	2,000	20,000	10,000	4,000	2,000	136,000
France		6,000			3,000			3,000	16,000	1,000	8,000	7,000		1,000	45,000
Greece		18,000	5,000	8,000				26,000	1,000		18,000	17,000		2,000	101,000
Ionian Islands	6,000										14,000	4,000		2,000	20,000
Sardinia		10,000		6,000				12,000	14,000			9,000	3,000	1,000	55,000
Turkey	9,000	7,000	6,000	35,000		2,000	14,000	9,000	5,000	2,000	12,000	9,000	7,000	1,000	118,000
Sundry		5,000	1,000									2,000	2,000	1,000	11,000
Total	15,000	96,000	12,000	132,000	3,000	8,000	25,000	279,000	51,000	5,000	72,000	71,000	21,000	11,000	801,000

Exportations in 1837. Description of Goods and their relative value in Dollars

Destination	Wheat	Barley	Rye	Indian corn	Cotton Wool	Sheep's Wool	Staves	Sheep & Lamb skins	Raw Silk	Prunes	Timber	Filberts	Wax & Honey	Sundries	Total of Exports
<i>Austria</i>	54.000			30.000	32.000	8.000			5.000	1.000			4.000	11.000	135.000
<i>France</i>					3.000	110.000		1.000	50.000				1.000		165.000
<i>Greece</i>	27.000	13.000	2.000	13.000	4.000	17.000	2.000		13.000	1.000	26.000	3.000		12.000	133.000
<i>Sardinia</i>	32.000	1.000	1.000	2.000	28.000	5.000			13.000						82.000
<i>Turkey</i>	119.000	70.000	7.000		2.000		24.000	20.000	3.000		8.000	12.000		3.000	268.000
<i>Sundry</i>	24.000	12.000	1.000	11.000			16.000			1.000		6.000			71.000
Total	256.000	96.000	11.000	56.000	69.000	140.000	42.000	21.000	84.000	3.000	34.000	21.000	5.000	16.000	854.000

W. B. Llewellyn

Salonica 31 December W. B. Llewellyn, U. S. Consul
Yearly Return of General shipping during 1837. Viz.

<i>Vessels,</i>	<i>inwards - exwards</i>	<i>639</i>
<i>tonnage</i>	» »	48.121
<i>seamen</i>	» »	2.500
<i>imports</i>		\$ 801.000
<i>exports</i>		» 854.000

4

No 1

U. S. Consulate
Salonica, January 17 1840

Honorable John Forsyth
Secretary of State

Sir,

I have the honor of enclosing herewith a duplicate Return of yearly shipping, for 1838, a copy of which, at my request, I recently received from the U.S. Legation at Constantinople, as I have reason for believing that the original, together with several other communications, from me, to the department of state, dated, so far as I can recollect, either in April or May of last year, must have miscarried and this disaster may frequently occur from the fact that opportunities for America, via Smyrna by shipping conveyance are of irregular nature and attended often with an accumulation of despatches which are frequently laid aside and sometimes even entirely forgotten to be forwarded.

It will be soon, on reference to this return that it do is not include any American vessel although it affords one sincere satisfaction in being enabled to state that a very considerable portion of the ordinary sheep's wool, the produce of this country, is beginning to find its way to the markets of the United States, and loaded in American vessels at Smyrna. Macedonia hemp is, likewise, becoming an export for America; and I calculate that, during last Year, the quantity of these two productions may have given employment, at Smyrna, for four or five common sized American Vessels. I can also venture to add that I have largely contributed towards the introduction of these new branches of commercial industry; and no exertion on my part will be wanting in endeavouring to forward and extend the trade between the two countries.

With the greatest consideration
I have the honor to be

Sir,

Your most obedient
Very humble servant
W. B. Llewellyn

*Consular Returns - Continued Importations in 1838.
Description of Goods and their relative value in Dollars*

Flag	Coffee	Sugar	Cochineal	Indigo	Pepper	Dye Woods	Buenos Ayres dried hides	Manu- factures	Tin and Iron	soap	Total
<i>England</i>	—	—	—	—	—	—	—	105,000	2,000	—	107,000
<i>France</i>	12,500	17,500	7,500	4,500	2,500	300	32,500	2,400	—	—	79,700
<i>Austria</i>	16,500	15,000	6,500	5,250	1,000	1,200	7,000	24,250	2,000	2,000	80,700
<i>Sardinia</i>	15,000	16,250	1,000	2,300	700	—	22,000	20,000	—	—	77,250
<i>Turkey</i>	32,000	22,000	13,000	6,000	1,500	3,500	9,000	80,000	2,000	40,000	209,000
<i>Greece</i>	10,000	20,000	8,000	5,000	1,400	12,500	12,500	135,000	7,500	30,000	241,900
<i>Ionian Islands</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2,500	2,500
Total	\$ 86,000	90,750	36,000	23,050	7,100	17,500	83,000	366,650	13,500	74,500	798,050

Exports 1838. Description of Woods and their relative value in Dollars

Flag	Grain	Cotton Wood	Sheeps wool	Sheep and lamb skins	Constru- tion Timber...	Raw silk	Tobacco	Filberts	Bees Wax and Honey	Leeches	Total
France	—	13.000	80.000	900	—	90.000	600	—	—	500	185.000
Austria	130.000	40.000	6.000	1.200	—	45.000	12.000	—	4.500	26.000	264.700
Sardinia	45.000	20.000	—	1.000	—	6.000	8.900	—	—	—	80.900
Turkey	150.000	—	60.000	20.000	22.500	—	—	26.000	—	—	278.500
Greece	95.000	4.000	—	2.000	14.600	3.800	—	—	—	—	119.400
Total	\$ 420.000	77.000	146.000	25.100	37.100	144.800	21.500	26.000	4.500	26.500	938.500

W. B. Llewellyn

Consular Return

Vessels arriving at, and departing from the Bay of Salonica in the 1st of January to the 31st of December 1838, inclusive.

Flag	Arrivals		Department		Total	
	Number	Tonnage	Number	Tonnage	Number	Tonnage
England	18	1.667	11	867	29	2.534
France	12	2.015	12	2032	24	4.047
Austria	28	5.074	41	6888	69	11.935
Russia	7	1.210	5	710	12	1.920
Sardinia	17	3.361	19	3954	36	7.315
Turkey	238	14.757	271	14.826	509	29.583
Greece	448	15.577	392	14.489	840	30.066
Total	768	43.634	751	43.766	1.519	87.400

The foregoing Return (which it approved of, will, in future continued in the same manner) contains sundry small coasting vessels (denominated in French «Caravane») not hitherto included; and which, by increasing the number vessels, are now added in order to represent the entire account of yearly shipping bearing a flag.

W. B. Llewellyn

*Yearly Return of Vessels arriving at and departing
from the Bay of Salonica during the year 1838*

Vessels arrived	768
Vessels sailed	757
Total tonnage	87.400
Seamen emploid	9.120
Import value	\$ 798.050
Export value	\$ 928.500

Ἰδρυμα Μελετῶν Χερσονήσου
τοῦ Αἵμου

ΓΕΩΡΓΙΑ ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ-ΜΗΤΤΙΣΙΑΔΟΥ

RÉSUMÉ

Georgia Ioannidou-Bitsiadou, Nouveaux éléments historiques sur la Macédoine tirés des rapports consulaires américains de Thessalonique (1832-1840).

L'auteur puise des informations intéressantes, jusqu'aujourd'hui inconnues, sur l'état de la Macédoine pendant 1832-1840, tirées des archives américaines (Department of States).

Le premier consul des Etats Unis à Thessalonique nommé Llewellyn se réfère dans ses rapports à la situation économique et sociale du pachalique de Thessalonique au milieu du XIX siècle. Il nous fournit aussi des éléments historiques concernant l'état commercial de la ville de Thessalonique et le statut des habitants Chrétiens dans le cadre des réformes intérieures (Tanzimat) à l'empire ottoman.